

**KATEDRA JĘZYKÓW
SPECJALISTYCZNYCH
ORAZ KOMUNIKACJI
MIĘDZYKULTUROWEJ**

Wydział Filologiczny UŁ

Łódź, dnia 5 września 2022

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Knap pt. Translation as a Cultural Transfer:
Rendering of Tourist Texts Promoting Podkarpacie Province.

Przedstawiona do oceny praca doktorska Pani magister Magdaleny Knap poświęcona jest najogólniej wieloaspektowej ocenie jakości przekładu tekstów o znacznym nasyceniu elementami kulturowymi z dziedziny turystyki. Praca napisana w języku angielskim składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, podsumowania, bibliografii i streszczenia w języku polskim. Całość jest dość obszerna i liczy 370 łącznie z dwoma załącznikami.

Nie ulega wątpliwości, że problematyka przekładu kulturowego tekstów użytkowych stanowi nie lada wyzwanie zarówno dla tłumaczy, jak i badaczy translatologów gdyż wymaga podejścia interdyscyplinarnego łączącego różne dziedziny wiedzy, językoznawczej, translatorycznej, kulturowej, jak również bardzo szerokich kompetencji w zakresie języka angielskiego, jako języka docelowego w procesie przekładu z języka polskiego. Temat podjęty przez Magistrantkę jest więc istotny, trudny i w znacznej mierze wciąż aktualny.

Pierwszy rozdział koncentruje się na przedstawieniu języka turystyki jako języka specjalistycznego. Rozpoczyna się od przeglądu najczęściej używanych terminów oraz teorii charakteryzujących właściwości języków specjalistycznych i sytuujących je niejako w opozycji do języka ogólnego. Języki specjalistyczne ukazane są jako zjawisko złożone i wymagające badania na różnych poziomach opisu językoznawczego: leksykalnym (terminologicznym), składniowym, funkcjonalnym, ale również pragmatycznym i tekstualnym. Zaletą tej części pracy jest próba powiązania cech języka turystyki, choć w dość ograniczony sposób, przynajmniej z niektórymi cechami języków specjalistycznych, co zostało następnie umiejętnie zilustrowane dobrze dobranymi i autentycznymi przykładami z korpusu tekstów zebranego

przez Autorkę. Cenne są obserwacje dotyczące specyfiki języka turystyki (np. obecność wartościowania) na tle innych języków specjalistycznych. To zagadnienie mogłoby zostać rozwinięte szerzej i bardziej szczegółowo. W tym kontekście rozwinięcia wymagałyby zwłaszcza kwestia stopnia specjalizacji wyrazów fachowych i ich systemowości na tle braku homogeniczności języka turystyki, jak również stereotypowych opinii o względnie niskim stopniu fachowości tekstów z tej dziedziny. Wydaje się, że dyskusja wokół możliwości optymalnego opisu języka turystyki zyskałaby również na pełniejszym i bardziej systematycznym omówieniu pojęć 'rejestru' oraz 'gatunku', zwłaszcza w świetle prac Bibera, Hylanda czy Bhatii. Uwzględnienie teorii rejestru i gatunku oraz analizy gatunku mogłoby okazać się przydatne w opisie złożoności, zróżnicowania oraz przekładu języka turystyki.

Rozdział 2 to próba ujęcia trzech kluczowych dla rozprawy zagadnień, z których dwa ostatnie są niezwykle obszerne. Pojęcie turystyki zostało wprowadzone poprzez odwołanie to pojęcia i przedstawienia charakterystyki, typologii oraz funkcji tekstów turystycznych poprzedzonych omówieniem relacji pomiędzy tekstem a dyskursem. Wbrew temu co twierdzi Autorka nie jest to zabieg oczywisty gdyż tytuł rozdziału mógłby sugerować, że przedmiotem dyskusji będzie raczej turystyka (ang. tourism) rozumiana jako dziedzina (domena) wiedzy, zgodnie ze znaną triadą Bhatii łączącą dyscypliny, gatunki i rejestry specjalistyczne (Bhatia 2004). Pojęcie tekstu oraz dyskursu mogło się znaleźć w poprzednim rozdziale jako kontynuacja rozważań wokół problematyki języków specjalistycznych. Wybór rozłożenia treści rozdziału staje się jednak bardziej zrozumiałe w dalszej jego części w postaci sekcji poświęconej przekładowi tekstów turystycznych. Omówienie przekładu tychże tekstów, rozumianego słusznie jako komunikacja międzykulturowa *par excellence*, jest zasadnie poprzedzony przytoczeniem szeregu rozmaitych definicji pojęcia kultury w poszukiwaniu związku pomiędzy kulturą a językiem. Wywód Autorki jest rzeczowy i czerpie z obfitej oraz aktualnej literatury przedmiotu, choć mógłby być bardziej samodzielny i krytyczny.

Dobrze, że rozdział zwraca uwagę na kwestię jakości przekładu tekstów turystycznych. Może jednak dziwić, że Doktorantka nie poszła dalej i nie podjęła tematu oceny jakości przekładu (ang. *Translation Quality Assessment*), obecny chociażby w klasycznych już pracach Juliany House. Nie chodzi tu tylko o lukę w przeglądzie literatury, ale o szersze implikacje dla niniejszej rozprawy w postaci braku konkretnego modelu analizy pozwalającego na bardziej spójną i całościową analizę jakości przekładu. Oczywiście istnieje wiele modeli analizy jakości przekładu, w tym również takie które oparte są o typologię błędów (ang. error typology) (por. również Lauscher 2000). W pracy wskazano teorię skoposu jako teoretyczną podstawą

przekładu tekstów turystycznych i jakkolwiek jest to słuszny wybór, to nie rozwiązuje moim zdaniem bardziej fundamentalnego problemu wyboru optymalnego modelu analizy jakości przekładu. Tę lukę w pewnym stopniu ma wypełnić uwzględnienie kompetencji tłumaczeniowej (nawiasem mówiąc Autorka nie rozróżnia pomiędzy kompetencją tłumaczeniową a kompetencją tłumacza/ki) jako punktu odniesienia i zestawu kryteriów pozwalających na wielopłaszczyznową ocenę przekładu. Pozostałą część tego obszernego rozdziału zajmuje omówienie przeglądu literatury poświęconej różnie definiowanym elementom kulturowym oraz strategiom i procedurom tłumaczeniowym. W opracowaniu znalazła się klasyczna praca Vinay i Darbelnet, procedury tłumaczeniowe Newmarka, oraz techniki tłumaczeniowe Hejwowskiego. Nie pojawiło się natomiast żadne odniesienie do pojęcia ekwiwalencji choć pojawia się ono w pierwszym pytaniu badawczym pracy. Ponownie zabrakło mi również bardziej krytycznego podejścia do omawianych treści oraz konkluzji w świetle realizowanego tematu rozprawy. W tym miejscu można postawić bardziej techniczne czy też redakcyjne pytanie o zasadność ujęcia tak obszernej i złożonej tematyki w dwóch rozdziałach. Wydaje mi się, można było pokusić się o wyodrębnienie więcej rozdziałów prezentujących kwestie w sposób bardziej wyczerpujący i systematyczny.

Rozdział 3 to największa i oczywiście najbardziej twórcza część rozprawy. Rozpoczyna się od preliminariów metodologicznych, opisu zebranego korpusu oraz etapów analizy. Na wstępie tej części, czytelnik znajdzie również 3 pytania badawcze powtórzone ze wstępu do rozprawy. Autorce należą się słowa uznania za zebranie, digitalizację oraz anotację danych korpusowych w sposób umożliwiający poddanie ich działaniu programu *Sketch Engine*. Należy jednak podkreślić, że wskazana metodologia dotyczy identyfikacji jednostek leksykalnych nacechowanych kulturowo, a nie samego procesu ewaluacji przekładu. Metodologia korpusowa nie jest w stanie odpowiedzieć na 2 z 3 z przedstawionych pytań badawczych, a więc na ile ekwiwalenty wyrażen nacechowanych mogą zostać uznane za satysfakcjonujące oraz czy istnieje korelacja pomiędzy konsekwentnym stosowaniem określonych rozwiązań tłumaczeniowych a instytucją zamawiającą publikację tłumaczonych tekstów. Ocena dokonywana jest na podstawie 3-stopniowej skali: tłumaczenie może być satysfakcjonujące, akceptowalne lub niesatysfakcjonujące. Pomijając niejasność i niedookreśloność użytych kryteriów, wysoce subiektywna natura takiej skali mogłaby być nieco bardziej zobiektywizowana gdyby Autorka zdecydowała się rozszerzyć krąg ewaluatorów tłumaczeń, tak aby uzyskać stopień zgodności między niezależnymi obserwatorami, którzy oceniają, kodują lub oceniają to samo zjawisko, tzw. 'inter-rater reliability'. Doktorantka przeprowadziła

jednak samodzielną ocenę określając poprawność przekładu na podstawie informacji uzyskanych w znacznej mierze z mono- oraz bilingwalnych zasobów leksykograficznych jak również analizując konteksty użycia danej jednostki. Punkt wyjścia stanowiły dane ilościowe informujące o częstotliwości wystąpienia danego elementu leksykalnego i jego ekwiwalentów. Analiza jest obszerna, przeprowadzona drobiazgowo oraz zilustrowana tabelami, co ułatwia śledzenie toku wypowiedzi. Analiza łączy element prezentacji opisowej, dzięki wykorzystaniu danych korpusowych, z elementem preskryptywnym określającym poprawność przekładu danej jednostki leksykalnej. Bez wątpienia zawiera mnóstwo cennych komentarzy odnośnie właściwości semantycznych jednostek źródłowych, zwłaszcza w przypadku elementów z zakresu kultury. Elementy ujęte w kategorii 'społeczeństwo' to w istocie terminy z zakresu samorządu lokalnego i Autorka mogła celem uzupełnienia i wzbogacenia wywodu sięgnąć do obfitej literatury z zakresu przekładu tekstów i terminów prawno-administracyjnych.

Niemniej, uzyskane wyniki bez wątpienia zainteresują tłumaczy tekstów specjalistycznych, zwłaszcza z zakresu turystyki, jak również dydaktyków przekładu. Dobrym pomysłem było przygotowanie glosariusza wybranych terminów polskich z preferowanymi ekwiwalentami w języku angielskim.

Z uwag o charakterze redakcyjnym, przykłady na stronach 60 i 61 powinny mieć swoje odpowiedniki angielskie.

Bibliografia liczy około 300 dobrze dobranych i aktualnych pozycji w większości w języku angielskim, ale również uwzględniających prace polskich badaczy. Osobną kategorię utworzono dla licznych źródeł internetowych.

Podsumowując, pomimo zgłoszonych w recenzji zastrzeżeń moja ocena pracy jest jednoznacznie pozytywna. Napisanie takiej pracy wymagało znajomości i zrozumienia bardzo obfitej literatury oraz opanowania trudnego warsztatu badawczego. Doktorantka dobrze poradziła sobie z tym trudnym wyzwaniem i przedstawiła pracę samodzielną oraz bogatą w analizy.

Stwierdzam, że praca Pani mgr Magdaleny Knap spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim i może być podstawą dopuszczenia jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. UŁ Stanisław Goźdz-Roszkowski